

Jan Guillou: Toinen kuolemansynti

[PM/31 ADMIN](#)

Kenen kertoma tarina on uskottavin? – PIRJO KANTOJÄRVI (4.10.2020)

Jan Guilloun *Toinen kuolemansynti* (Like 2020) on *Suuri vuosisata* – sarjan yhdeksäs osa. Päähenkilönä on asianajajana toimiva Eric Letang, joka asuu poikansa Erkin kanssa Tukholmassa. Heidän sekä muutaman muun Lauritzenin suvun jäsenen elämää seurataan nyt 1980-luvun tarjoamissa puitteissa. Ericin serkku, Hans Olafin ja Alicen tytär Ariadne on avustavana lakimiehenä Ericin Asianajoliike Spartacuksessa, jossa hoidetaan monia mediaa kiinnostavia tapauksia. Carl Lauritzin ja Ingelan tytär Solveig on toimitusjohtajana suvun perustamassa osakeyhtiössä. Sen hallituksen jäseneksi päätyy myös vastentahtoinen Henning, joka vaimonsa Metten kanssa muuttaa Tanskasta Ruotsiin. Vaikka heillä ja Ericillä on samankaltaisia näkemyksiä maailman tapahtumista, ovat heidän toimintatapansa erilaiset. Näiden kolmen lisäksi asioihin ottaa kantaa myös Ericin ystävä, journalisti Erik Ponti, joka ei pelkää astua ylempien tahojen varpaille selvittäessään mitä kaikkea tapahtuu julkisten puheenvuorojen takana. Häneltä Eric saa arvokkaita neuvoja median ja oikeusjuttujen sokkeloissa selviämiseen.

Julkisuudessa muodostetut mielipiteet

”Aikanaan he olivat olleet Palestiina-aktivisteina Säpon jahtaamia ja luultavasti jatkuvan puhelinkuuntelun kohteita. Nyt he kuuluivat molemmat eliittiin, siitä ei oikein päässyt mihinkään, mutta heidän puhelimiaan kuunneltiin todennäköisesti edelleen. Nyt kurdien ystäviksi epäiltyinä. Ajat muuttuivat ja eivät sittenkään.” (Guillou 2020, 318.)

Asianajaja Eric Lauritzen ja tutkiva journalisti Erik Ponti ovat edelleen menneisyytensä vuoksi niin median kuin poliisinkin kiinnostuksen kohteena. Talouselämän muutokset, terrorismin pelko sekä esimerkiksi pääministerin murha vaikuttavat siihen, ketkä valikoituvat niin tavallisten kansalaisten kuin viranomaistenkin huomion kohteeksi. Lehdistö ja televisio ovat merkittävässä roolissa, sillä niiden kautta rakentuvat erilaiset mielikuvat henkilöistä ja tapahtumista. Valitut näkökulmat vaikuttavat siihen, kenet julistetaan menestyjäksi, uhriksi, huijariksi tai syylliseksi. Ihmisiä sekä nostetaan korkeuksiin että pudotetaan alas siitä asemasta, jonka he ovat aiemmin saavuttaneet.

”Viestimet nauttivat siitä, että nimenomaan terroristiasianajaja – nyt haukkumasanaa käyttivät muutkin kuin Expressen – olisi vuorenvarmasti syyllisen rikollisen puolustaja. Epäilemättä vangitsemiskäsittelyä seurattaisiin poikkeuksellisen tarkkaan.

Tilaisuus kuitenkin lykkääntyi muutamalla päivällä. Syyttäjä pyysi ’uhkakuvaan viittaamalla’, että käsittely siirrettäisiin Tukholman käräjäoikeuden varta vasten rakennettuun terroristisaliin. Ja siellä, samaan uhkakuvaan viitaten, oli paraikaa loppumaisillaan oikeusjuttu Suutariliigaa vastaan.

Eric sai hieman lisää aikaa valmistautua. Juridiikka ei vaikuttanut kovin mutkikkaalta asiakirjojen mukaan, joihin hän oli tutustunut sekä alkuperäisinä että lehdistölle vuodettuina, päinvastoin. Sitä vastoin politiikka, siis kaikki median kauhukertomukset, muuttui varsin mutkikkaaksi.” (Guillou 2020, 187.)

Terroristiasianajaksi kutsuttu Eric joutuu tahtomattaankin julkisuuden valokeilaan. Hän toimii usein puolustajana tapauksissa, jotka herättävät voimakkaita mielipiteitä. Monet hänen hoitamistaan jutuista liittyvät palestiinalaisiin ja kurdeihin. Syytettyjen taustat ja yhteiskunnassa vallitsevat asenteet vaikuttavat tapausten käsittelyyn. Ihmisiä julistetaan syyllisiksi ja tietyt näkemykset totuuksiksi, vaikei ennakkokäsitysten tueksi löytyisikään tarpeeksi todisteita.

”Ariadne oli tehnyt loistavaa työtä. Ei se tosin yllättänyt Ericiä, mutta häntä hävetti. Hänen olisi pitänyt tehdä se itse silloin kun hän joutui rahan riivaamaksi sen sijaan että olisi keskittynyt asiakkaaseen, jota uhkasi elinkautinen vankeusrangaistus.

Niin kutsutusta roskiksesta – tutkintamateriaalista joka oli lajiteltu erilleen koska sillä oli tutkinnalle vain vähän tai ei lainkaan merkitystä – Ariadne oli löytänyt:

Tuntemattoman, hyvälaatuisen sormenjäljen joka oli varmistettu kassakoneen sisäpuolelta, mihin paljaskätisen ryöstömurhaajan kädet olivat todistettavasti koskeneet. Se kävi selvästi ilmi valvontavideosta. Koska jälki ei ollut asiakkaan, se oli hämmästyttävää kyllä siirretty merkityksettömänä pois.” (Guillou 2020, 321.)

Lehdistön ja poliisin sekä oikeusjärjestelmänkin toiminta näyttäytyy useassa tapauksessa ongelmallisena. Jos jokin yksityiskohta ei sovi valittuun tarinaan, se voidaan jättää huomioimatta. Esimerkiksi osa todistusaineistosta voidaan siirtää sivuun tai jokin tapahtuman käänne voidaan jättää pois otsikoista. Sen lisäksi, miten asioista kerrotaan, tärkeää on myös milloin. Asioiden oikea ajoittaminen liittyy monenlaisiin valintoihin eri elämänalueilla. Esimerkiksi Ericin on osattava kysyä todistajalta oikeat kysymykset oikealla hetkellä. Ajoitus on oleellista rikosten selvittämisessä ja syyllisten löytämisessä, mutta myös Lauritzenien perustaman osakeyhtiön toiminnassa. Vaikka Eric ymmärtää, miten asiat yhteiskunnassa yleisesti toimivat, erityisesti osakekaupat ja kiinteistömarkkinat ovat hänelle vierasta aluetta. Solveig ja Ariadne yrittävät vuorollaan selittää serkulleen, mistä kaikesta niissä on kyse.

”Tarkoitatko että niin tulee käymään kiinteistömarkkinoilla?” Eric kysyi.

’Kyllä, tietysti. Mutta ei tietenkään yhtä drastisesti. Kiinteistöllä on aina todellinen arvo, toisin kuin sipuleilla Amsterdamissa.’

’Ja milloin luulet että kiinteistöromahdus tulee?’

’Mahdoton sanoa, juuri siksihän tämä on chicken race. Se joka hyppää kyydistä aivan kuilun partaalla, voittaa. Se joka hyppää liian aikaisin, häviää, mutta ei yhtä paljon kuin se, joka ei ehdi hypätä ja katoaa kuiluun.’

’Ja tämän meidän rakas tji:mme tajuaa yhtä hyvin kuin sinä?’

’Oi, kyllä! Tämän käsittävät kyllä kaikki, jotka ovat rallissa mukana.’” (Guillou 2020, 220.)

Ericin serkut ovat päteviä valitsemillaan urilla, Solveig toimitusjohtajana ja Ariadne avustavana asianajajana. Kummankin tausta on kauppakorkeakoulussa. Siksi he ymmärtävät talouselämää paremmin kuin monet muut suvun jäsenet. Vaikka yhtiön toiminta näyttää pyörivän eteenpäin täydellä vauhdilla ilman, että hallitusten jäsenten tarvitsee siihen puuttua, ei Eric pääse pakoon osakekauppoja, velkojen laskemista sekä huolta varallisuuden menettämisestä. Hän voi suhtautua epäillen ajan ilmiöihin, mutta niiden ulkopuolelle jääminen on mahdotonta.

”Arvopaperien hoito, cash flow, johdannaiset, optiokauppa, synteettiset optiot, vuokratuotoista korkokulut 70 prosentin poistolla, tappioiden vähentäminen voitosta, tietysti täysin lainmukainen verosuunnittelu, inflaatiohyödyt ja odotettu arvonnousu.

Kolme kuulijaa piti parhaansa mukaan kasvot peruslukemilla, etteivät he näyttäisi niin hölmöiltä kuin jo tunsivat olevansa ekonomien vetäessä vuorotellen juoksua kohti samanaikaista maaliintuloa.

Kolme mykistynyttä kuulijaa tuli toisista maailmoista täysin toisine todellisuuksineen:

Kirjallisuustieteen tohtori ja ison päivälehdän kriitikko. Elektroniikkaan ja koneoppiin erikoistunut insinööri. Asianajaja. Kaikki kolme epäilivät syvästi niin kutsuttuja Markkinoita, kieleen hiljattain uinut sana, joka tuntui kuvaavan jotain itsenäisesti vaikuttavaa voimaa. Voima oli luonteeltaan lähes jumalallinen, koska se ’oli aina oikeassa’. Kaikki kolme pitivät selvänä, että nyt he todennäköisesti kuuntelivat kapitalismin Korkeaa Veisua. Mutta varmasti he eivät voineet tietää, koska eivät ymmärtäneet sanavyöryn merkitystä.” (Guillou 2020, 68–69.)

Raha vaikuttaa monenlaisiin asioihin. Sen avulla on mahdollista esimerkiksi tukea oman aatemaailman mukaista toimintaa. Samanaikaisesti se voi kuitenkin myös vaikeuttaa tietyn imagon ylläpitoa. Muun muassa lehdistö voi kirjoituksissaan arvioida, vastaako jonkun kansanedustajan elintapa sitä mielikuvaa, joka liitetään hänen puoluetastaansa. Kyse on jälleen siitä, miten ja milloin asiat esitetään. Esimerkiksi erilaiset huijarit voivat olla hyvin vakuuttavia todistellessaan omaa osaamistaan. Myös Lauritzenin suvussa tiedetään, millainen merkitys on sillä, miten asiat näyttävät muille. Erityisesti Solveig tekee valintoja yhtiön imagon rakentamisessa. Pienemmässä mittakaavassa samaa ajatustapaa toteuttavat Henning ja Mette, joiden elämä näyttää aika porvarilliselta. Ericillä on kuitenkin omat epäilyksensä siitä, mitä kaikkea he mahdollisesti puuhaavat Ruotsiin rakentamansa arjen turvissa. Se asettaa hänet vaikeaan tilanteeseen, sillä joihinkin mielessä oleviin kysymyksiin ei välttämättä halua saada vastauksia. Jälleen on päätettävä, milloin kannattaa puuttua asioiden kulkuun ja milloin on parempi vain antaa asioiden olla.

Tapauksesta toiseen todisteita etsien

Suuri vuosisata -sarjan 1980-lukua käsittelevässä osassa päähuomio on jälleen kohdennettu erilaisiin oikeusjuttuihin. Tapauksissa riittää käänteitä ja itsensä nurkkaan ajavia todistajia. Samankaltaisten tilanteiden toistuminen korostaa sitä, miten ongelmallista eri tahojen toiminta on. Kun eräänkin tapauksen yhteydessä niin sanottu asiantuntija valehtelee, muistikuvia vääristellään, menneisyydestä valehdellaan ja syyttömistä tehdään syyllisiä, ei ole ihme, että totuutta on vaikea

hahmottaa. Guilloun teos kuvaakin sitä, miten helposti ennakolta päätetyt käsitykset syyllisistä voivat sumentaa oikeuskäsitystä ja vaikeuttaa todellisten tapahtumien selvittämistä.

”Ohjelma oli ystävän ja entisen Palestiina-ryhmien toverin Erik Pontin huomiota herättänyt SVT:n reportaasisarja siitä, kuinka eteläruotsalainen raggarijengi oli tuomittu erittäin pitkiin vankeusrangaistuksiin murhasta ja tuhopoltosta. Huolimatta siitä, että mikään väitetyistä rikoksista ei tuntunut tapahtuneen aistimaailmassa. Silti poliisi ja syyttäjät olivat saaneet läpi langettavat ja sen lisäksi yksimieliset tuomiot sekä käräjä- että hovioikeudessa.

Liika oli liikaa. Yksittäisiä virheellisiä tuomioita lipsahti totta kai oikeusjärjestelmän läpi, todennäköisesti useammin pikkujutuissa kuin törkeissä rikostapauksissa. Aluksi oli kuitenkin mahdoton kuvitella, että melkein tusina henkilöä, joilla kullakin oli oma asianajajansa, voitaisiin tuomita yhteensä yli sadaksi vuodeksi vankilaan rikoksista, joita ei ollut koskaan tapahtunut.”

(Guillou 2020, 83.)

Eric Letang ja Erik Ponti ovat ne henkilöt, jotka yrittävät selvittää, mikä on totta ja mikä ei. Tästä huolimatta myös Eric joutuu miettimään omien toimintatapojensa oikeellisuutta. Esimerkiksi raha voi saada ihmiset toimimaan tavalla, jota he eivät ole osanneet ennakoida. Teoksessa sivutaankin sitä, miten eri keinoin ja millä motiivein rahaa voidaan hankkia. Joskus tavat ovat rehellisiä, joskus keinot voivat taiteilla hyväksyttävän ja epäilyttävän rajamailla ja toisinaan taas rikotaan lakia. Vaikka oikeusjutut nousevatkin jatkuvasti julkisuudessa esille, on Tukholmassa asuvan Ericin arki nyt rauhallisempaa kuin mitä se edellisinä vuosikymmeninä oli. Pitkään kahdestaan olleen isän ja pojan elämään tulee uusia ihmisiä, mutta muutokset sujuvat yllättävän mutkattomasti muutamista sopeutumisvaikeuksista huolimatta. Lauritzenin suvun menneisyyttä muistellaan teoksessa usein, mikä tuntuu toisaalta hieman turhalta, mutta samanaikaisesti valmistelee vuosisadan lopun lähenemiseen. Suvun nykyinen tilanne pohjaa aiempien sukupolvien tekemille päätöksille, vaikkeivät henkilöt sitä aina heti tiedostaisikaan.

Teoksen alusta voi saada ensiksi sen vaikutelman, että Ariadne ja Solveig nousevat Ericin rinnalle uusiksi Lauritzenin suvun jäseniksi, joiden kautta tarkastellaan maailman tapahtumia. Niin ei kuitenkaan käy. Juoni keskittyy jälleen Ericin ympärille, vaikka samalla seurataankin, miten Tanskassa tapahtuvien ryöstöjen selvittely etenee. Solveigin ja Ariadnen rooliksi jää lähinnä selittää talouselämän kuvioita niitä vähemmän ymmärtäville sukulaisilleen. Vaikka Eric käväiseekin

yhtiökokouksissa, erityisesti Solveigin kautta olisi voinut olla kiinnostavaa kurkistaa vielä enemmän yhtiön johtamisen kiemuroihin.

Toinen kuolemansynti jatkaa *Suuri vuosisata* – sarjan aiempien osien linjaa. Oscarin, Sverren ja Lauritzin tekemä työ suvun menestyksen eteen on enää pelkkä tarina, jota muistellaan. Kuten suvussa on aiemminkin jouduttu toteamaan, taloudellinen menestys on katoavaista. Joskus oikealla hetkellä saatu tieto voi auttaa pelastumaan vastoinkäymisiltä, joskus sattumalla on suurempi merkitys sen suhteen mitä jää jäljelle, kun vaikeat ajat iskevät.

Jan Guillou: *Toinen kuolemansynti. Suuri vuosisata IX. (Den andra dödsynden. Det stora århundradet IX.)* Like 2020. Suom. Petri Stenman. 432 s.

Pirjo Kantojärvi on Torniossa asuva kirjoittamisen maisteri (Jyväskylän yliopisto).